

Attila Gidó: „Patrie liberă, cămin pașnic”. Mișcarea națională evreiască din Transilvania și activitatea pentru construirea noii patrii în Palestina, 1918–1940. In: Ladislau Gyémánt (ed.): File din istoria evreimii Clujene IV. Editura Mega, 2016, 37–57.

„Patrie liberă, cămin pașnic”.

Mișcarea națională evreiască din Transilvania și activitatea pentru construirea noii patrii în Palestina, 1918-1940

Introducere

În primăvara anului 1936, ziarul *Új Kelet* din Cluj, publica în suplimentul intitulat *Femeia Evreică*, un articol despre Palestina. Autorul anonim al articolului caracteriza Palestina ca singurul teritoriu capabil să asigure „patria liberă” și „căminul pașnic” pentru evreime¹. După Primul Război Mondial, căminul național evreiesc ideal, prezentat în articol, părea o utopie pentru majoritatea evreilor din Transilvania. Aceleași sentimente persistau și la vremea apariției articolului, chiar dacă antisemitismul se intensificase în estul și centrul Europei.

Boas Evron în cartea sa din 1995 rezuma esența sionismului în patru puncte. Cele patru puncte descrise de Evron sintetizează opiniile celor mai importanți ideologi timpurii precum Moses Hess, Leo Pinsker, Ahad Haam, Theodor Herzl și Dov Ber Borochoy: 1. evreii, oriunde ar trăi în lume, formează o națiune, unitatea lor stă în primul rând în apartenența la o națiune și nu la o religie. Totodată, în cazul evreimii, etnia este inseparabilă de religie. Religia și națiunea formează baza conștiinței colective evreiești. 2. Orice națiune „sănătoasă” posedă teritoriul, căminul național propriu. Faptul că evrei nu au un stat propriu este anormal. Proliferarea antisemitismului se explică, printre altele, și prin această stare anormală. 3. Tendința mișcărilor naționale moderne de omogenizare și epurare de „elemente alogene” (ca de exemplu evreii) a condus la antisemitism. 4. În urma celor de mai sus, evreimii i-a rămas o singură alternativă: înființarea unui cămin național propriu, dacă e posibil, pe pământul străbun, în Palestina².

După cum se vede și din definițiile de mai sus, printre obiectivele principale ale sionismului se numărau: pregătirea, organizarea și ducerea la bun sfârșit a *aliya*. Între cele două războaie

¹ Peszach. In *Új Kelet* 16 aprilie 1936.

² Boas Evron, *Jewish State or Israeli Nation?* University Press, Bloomington – Indianapolis, 1995, 41–42.

mondiale, foarte multe persoane din Ardeal – ca de altfel din Europa centrală și de vest, precum și din Statele Unite – erau de părere că Palestina va oferi un cămin, mai ales, pentru evreimea prigonită din estul Europei. Din acest punct de vedere mișcarea sionistă din Ardeal era mai apropiată de sionismul cultural al lui Ahad Haam și de autonomismul evreiesc (mișcare populară, folkism) reprezentat de Simon Dubnow, mai bine zis de amestecul acestor două curente care vedeau organizarea evreimii, pe bază etnică, în primul rând pe teritoriul țării gazdă. Expatrierea în Palestina era susținută îndeosebi de generația mai tânără a sioniștilor din Ardeal. Ei au fost cei care au considerat aliya o necesitate fundamentată ideologic. Conducătorii mai vârstnici ai sioniștilor, precum Theodor (Tivadar) Fischer și Ernest (Ernő) Marton, priveau expatrierea în primul rând ca soluție de rezolvare a problemelor sociale, precum și ca un colac de salvare pentru evreimea prigonită de antisemitismul, de pogromurile din estul Europei³.

Studiul meu se concentrează pe „munca Palestina” a Uniunii Naționale Evreiești din Transilvania, înființată în 1918⁴. Cercetează în ce măsură a reușit Uniunea, care a fost între cele două războaie mondiale forța organizatorică cea mai importantă a evreimii ardelene, să realizeze așa zisul sionism pur, adică ce a însemnat Palestina pentru acea parte a evreimii care a pornit pe drumul deșteptării naționale.

Dacă acest studiu își atinge scopul, ne duce mai aproape de definierea, înțelegerea noțiunii de dublă – sau multiplă – identitate, în ceea ce privește evreimea ardeleană, precum și la nuanțarea imaginii „patrie/cămin” (prin faptul că interpretează căminul național evreiesc Palestina, ca un element nou în gândirea evreiască ardeleană).

Organizația Mondială Sionistă și problema colonizării Palestinei

³ Conducătorii sioniști ardeleni și, mai ales, cei de vârsta mijlocie și vârstniciei se gândeau la organizarea evreimii pe bază etnică și politică în diaspora, imigrarea în Palestina o vedeau ca o soluție secundară. Fapt dovedit de scrierile lui Ernest Marton și Chaim Weissburg, care evocă în memoriile sale o întâlnire cu Theodor Fischer, petrecută în noiembrie 1918. *The Archive of the Ben-Gurion Research Institute for the Study of Israel and Zionism*, Sede Boker, Midreshet Ben-Gurion, Israel, 3. fond (Personal Archives), The Personal Archive of Chaim Weissburg, dosarul 27, f. 788–789, Guy Miron, *Exile, Diaspora and the Promised Land – Jewish Future Images in Nazi Dominated Europe*, In Pál Hatos – Attila Novák (ed.), *Between Minority and Majority. Hungarian and Jewish/Israeli ethnical and cultural experiences in recent centuries*. Balassi Institute, Budapest, 2013, 150.

⁴ Despre Uniunea Națională Evreiască din Transilvania vezi: Gidó Attila, *Úton. Erdélyi zsidó társadalom- és nemzetépítési kísérletek (1918–1940). Dokumentumválogatás*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 2009, 15–101, *Idem*, *The Transylvanian Jews in Romania, 1918–1940*, In Attila Gábor Hunyadi (ed.), *State and Minority in Transylvania, 1918–1989*. Columbia University Press, New York, 2012, 127–163.

Mișcarea sionistă internațională a căpătat o formă instituționalizată, în paralel având loc primele acțiuni de emigrare organizată în Palestina, adică aliya: Prima aliya din 1882 a fost urmată de cea din 1904, în condiții de organizare mult mai bună. Cam tot atunci a început Keren Kayemeth LeIsrael (Fondul Național Evreiesc) să cumpere terenuri în Palestina (1905)⁵.

Forul cel mai important al mișcării sioniste a fost Organizația Mondială Sionistă cuprinzându-i pe toți evreii care acceptau programul de la Basel. Congresul de la Basel, din 1887, a decis introducerea impozitului unitar sionist (cotizația), adică numit șekel. Șekelul era plătit anual, banii astfel colectați fiind folosiți pentru finanțarea organizației mondiale, pentru activitatea de propagandă și de politică a acesteia⁶. Banii corespunzători șekelilor (în general în lire sterline) ajungeau la organizația mondială prin organizațiile sioniste locale, care organizau anual acțiuni șekel în zona lor de competență. În Ardeal banii erau colectați de Uniunea Națională Evreiască din Transilvania și de filialele acesteia.

Organizațiile naționale/regionale (ca de exemplu Uniunea Națională Evreiască din Transilvania sau Organizația Sionistă din România, înființată în 1919) formate din grupuri locale aparțineau organizației mondiale⁷. Congresul mondial sionist alegea președintele, Comisia Executivă (Executive) și Comisia Administrativă (Action Committee)⁸.

În 1929 a luat ființă Jewish Agency, care elibera permisele de intrare și stabilire în Palestina, emise de guvernul englez către Oficiile Palestina ale diferitelor țări. Cea mai importantă instituție financiară a organizației sioniste, Jewish Colonial Trust (Trustul de Colonizare Evreiesc) s-a înființat în 1899 cu sediul la Londra. Banca trustului, Anglo-Palestine Bank, a devenit ulterior cea mai mare bancă evreiască din Palestina, care a jucat un rol important în consolidarea comunităților evreiești înființate aici. Colonizarea directă a Palestinei a fost asigurată de două fundații: Keren Kayemeth LeIsrael (Fondul Național Evreiesc) și Keren Hayesod (Fondul de Construire a Palestinei). Primul fond a fost creat de cel de al cincilea Congres Sionist, în 1901, cu scopul cumpărării terenurilor în Palestina. Fondul împărțea terenurile către cei care se stabileau în Palestina (în concesiune de 49 sau 99 de ani) și verifica folosirea pământului. În 1914 KKL-ul posedea 164 000 *dunam* de pământ (4% din

⁵ Până la formarea statului Israel în 1948, au avut loc șase valuri de imigrări. Ca urmare numărul evreilor palestinieni a crescut de la 85 000 în 1914 (1% din numărul evreilor din lume), la 650 000 (6%) în 1948. Carol Bines, *Din istoria imigrărilor în Israel 1882–1995*. Editura Hasefer, București, 1998, 211.

⁶ Alex Bein, *A cionista mozgalom lényege és története. Bevezető tanulmány* [Esența și istoria mișcării sioniste. Studii de introducere], Az Erdélyi Cionista Kultúrközpont Kiadása, Temesvár, 1938, 61–62.

⁷ În sfera de atribuții ale Organizației Sioniste Române intrau doar teritoriile din Vechiul Regat, nu și cele unite cu România Mare.

⁸ Executivul avea două centre. Centrul din Londra dirija problemele organizatorice și politice, iar cel din Ierusalim cele de colonizare și legate de Palestina.

terenurile aflate în proprietate evreiască), în 1938 avea deja 426 200 *dunam* (33%) în Palestina⁹.

Administrația publică militară din Palestina a fost înlocuită de cea civilă, în iunie 1920. Ca urmare, eliberarea permiselor de imigrare a intrat în sarcina consulatelor engleze ale diferitelor țări. În urma acestui fapt se putea aștepta un val mai important de imigrare, secondat de intensificarea sarcinilor legate de stabilire și a celor aferente (precum crearea locurilor de muncă)¹⁰. Această stare de fapt a condus la înființarea, în 1920, a fondului Keren Hayesod. În timp ce KKL se concentra pe cumpărarea de terenuri, KH în calitate de organ financiar al Jewish Agency, susținea financiar imigrarea evreilor, se ocupa de condițiile lor de trai. Coordona financiar colonizarea urbană și rurală, juca un rol activ în dezvoltarea afacerilor evreiești. Printre sarcinile KH se număra și ajutorul dat instituțiilor de învățământ, de cultură și celor sociale din Palestina¹¹. KKL și KH adunau sumele de bani necesare pentru funcționarea și activitatea lor, prin acțiuni de colectare.

Între cele două războaie munca Palestina din Ardeal era coordonată de Uniunea Națională Evreiască din Transilvania și organizațiile controlate de aceasta, după modelul Organizației Mondiale Evreiești.

Evreimea ardeleană și „munca-Palestina”

Începuturile mișcării sioniste ardelene datează de la sfârșitul secolului 19, începutul secolului 20¹², dar despre o activitate organizată putem vorbi doar după înființarea Uniunii Naționale Evreiești din Transilvania, în 1918 la Cluj.

Inițiatorii muncii de organizare, precum, avocații Theodor Fischer, Hillel Kohn și Chaim Weissburg doreau să se adreseze celor aproximativ 180 000 de evrei ardeleni, evrei care avansaseră mult pe calea maghiarizării. După Primul Război Mondial, teritoriile estice ale Ungariei (Ardealul istoric, o parte din Banat și Partium) au intrat în componența României. Noua situație politică de după schimbarea de imperiu, strădania guvernelor românești de a

⁹ Bein 1939: 210.

¹⁰ Walter Laqueur, *A History of Zionism*. Schocken Books, New York, 1989, 454.

¹¹ Bein 1938: 80–81. Vezi și Danzig Hillél, *Mit tett eddig és mit akar a Cionista Szervezet?* [Ce a făcut până acum și ce vrea Organizația Sionistă?], Kiadja az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség cluji helyi csoportja, Kolozsvár, 1934, 15.

¹² O personalitate sionistă proeminentă din Ardeal/Ungaria a perioadei date a fost avocatul Ioan (János) Rónai din Blaj. Rónai, împreună cu câțiva evrei din Ungaria, a participat la primul congres sionist de la Basel din 1897. A fost ales președintele Organizației Sioniste Maghiare, înființată la Bratislava în 1903. Reîntorcându-se din Bratislava, a inițiat înființarea primelor organizații la Alba Iulia, Sibiu, Aiud, Cluj, Baia Mare și Bistrița. Organizația sionistă religioasă Mizrahi din Ungaria s-a înființat în 1904. Președintele acesteia a fost Moshe Glasner, șef rabinul ortodox al Clujului. Moshe Carmilly-Weinberger, *A zsidóság története Erdélyben 1623–1944* [Istoria evreilor din Transilvania, 1623–1944], MTA Judaisztikai Kutatócsoport, Budapest, 1995, 266.

îndepărta evreii ardeleni de minoritatea maghiară, precum și antisemitismul maghiar și român în creștere, au condus la consolidarea mișcării naționale evreiești. Această mișcare oferea o alternativă pentru evreimea ardeleană din ce în ce mai nesigură în identitatea sa¹³.

Între cele două războaie mondiale Uniunea Națională Evreiască din Transilvania a jucat un rol determinant în edificarea vieții sociale evreiești. Printre activitățile acestei organizații, care funcționa pe un fundament național, se numărau: organizarea politică și socială a evreimii, lupta împotriva asimilării, crearea instituțiilor proprii, popularizarea ideii imigrării în Palestina și pregătirea pentru imigrare (propagandă, calificare profesională).

Firele ramificate ale muncii-Palestina din Ardeal convergeau către Uniunea Națională Evreiască din Transilvania, fiind coordonate în cadrul stabilit de Organizația Mondială Sionistă. Filialele ardeleni ale fondurilor internaționale Keren Kayemeth LeIsrael și Keren Hayesod depindeau direct de Organizația Mondială, succesul muncii lor depinzând, însă, de Uniunea Națională Evreiască din Transilvania și organizațiile sioniste legate de aceasta. Același lucru era valabil și pentru Oficiul Palestina.

Biroul KKL din Ardeal a fost inaugurat în septembrie 1920, la Cluj. Încasările KKL se obțineau conform sistemului de donație implementat în fiecare țară. În schimb Keren Hayesod, prezent în Ardeal din 1921/1922 (curatorul general s-a format doar la 26 octombrie 1924)¹⁴ se baza pe sistemul impozitar¹⁵.

Cele două activități de bază erau organizate în așa fel încât să nu se intersecteze. Principalele metode de colectare ale KKL erau: 1. *Pușculița albastră* (Pușculițele plasate la familii. În Ardeal devenise un obicei ca fiecare familie de evrei să pună zilnic un leu sau o sumă mai mare în această pușculiță. Îndeobște activiștii organizațiilor sioniste de tineret duceau pușculițele la familiile evreiești și le adunau la intervale stabilite)¹⁶, 2. *Cartea de aur* (în cartea de aur au fost înscrise numele persoanelor în cinstea sau în memoria cărora s-a donat

¹³ Vezi: Gidó 2009: 15–101.

¹⁴ *Erecz Jisráél. A Palesztina-alapok (Keren Kajemeth Löjiszráél és a Keren Hajjeszód) munkája az 5685. évben* [Munca fondurilor Palestina (Keren Kayemeth LeIsrael și Keren Hayesod) în anul 5685], Kiadja a Keren Hajjeszód és a Keren Kajemeth Erdélyrészi Irodái, Kolozsvár, 1925, 43.

¹⁵ Înființarea Keren Hayesod în Transilvania se leagă de numele lui Chaim Weissburg. KH, cu sediul la Londra, l-a delegat pe Chaim Weissburg în Ardeal, pe 31 martie 1921. *The Personal Archive of Chaim Weissburg*, dos. 54, fără numerotare.

¹⁶ În 1925, în Ardeal erau plasate la familii, aproximativ 24 000 pușculițe. În această perioadă, în statisticile generale europene ale KKL Ardealul figura pe primele locuri. În anii 1930, din cauza crizei economice și a restricțiilor privind imigrările în Palestina, au scăzut atât numărul pușculițelor, cât și încasările KKL și KH. În 1938 numărul pușculițelor era de 7 000, iar un an mai târziu, aproximativ 10 000. *Erecz Jisráél 1925: 67, Az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség XVI. konferenciája. A Zsidó Nemzeti Szövetség, Palesztina Hivatal, WIZO Föderáció, Keren Kayemeth Leisrael, Keren Hayesod jelentése 5697-5698-5699. évi működéséről* [Conferința a XVI-a a Uniunii Naționale Evreiești din Transilvania. Raportul Uniunii Naționale Evreiești din Transilvania, Oficiul Palestina, Federația WIZO, KKL, KH despre funcționarea din anii 5697–5698–5699], Kiadja az EZSNSZ, Temesvár, 1939, 157.

cel puțin suma echivalentă a 20 lire sterline), 3. *Sefer hayeled* (înseamnă: cartea copilului). În această carte au fost immortalizate portretele acelor copii ai căror părinți donaseră la KKL o sumă echivalentă cu cel puțin 2 lire sterline). 4. *Donație de arbori* (Aceste încasări au fost folosite de KKL pentru împăduriri în Palestina), 5. *Donații prin testament*. 6. *Obligațiuni de viață* (Acord între KKL și persoana donatoare, urmat de o rentă viageră asigurată de KKL). 7. *Timbre KKL*. 8. *Cărți poștale, felicitări*. 9. *Donații sinagogale*. Aceste modalități de colectare au fost completate prin donarea către fondul KKL a încasărilor diferitelor evenimente (baluri, spectacole etc.)¹⁷. Unele comunități de cult care aveau conducere sionistă separau un anumit procentaj din bugetul anual pentru fondurile Palestina¹⁸.

Succesul acestei munci de colectare foarte diversificată depindea, în mod esențial, de organizare și de propagandă. Încă de la începuturi, cadrul grupurilor sioniste locale devenise un obicei înființarea unor comisii de KKL și Keren Hayesod, respectiv de Palestina. Membrii acestora se ocupau doar cu organizarea muncii de colectare în localitatea respectivă. Aceste comisii erau în strânsă legătură cu asociațiile evreiești de femei¹⁹ și de tineret din localitate (Barissia, Aviva etc.)²⁰, care puneau un mare accent pe popularizarea fondurilor. Colectarea și popularizarea aveau loc în cadrul diferitelor evenimente. Asociațiile de femei organizau lunar ceaiuri dansante, baluri, serate literare, spectacole, încasările acestora fiind donate celor două fonduri Palestina. La sărbătorile religioase (Purim, Hanuka) atrăgeau atenția celor prezenți asupra „obligăției fiecărui evreu”, de a aduce un anume sacrificiu spre binele Palestinei. Pe parcursul acțiunilor de colectare anuală, Keren Hayesod și Keren Kayemeth LeIsrael încercau să mențină legătura permanentă cu evreimea rurală. Vizitele în Ardeal ale unor conducători sioniști de rang înalt constituiau un bun prilej pentru creșterea încasărilor, dar și pentru propagarea ideii naționale. Nahum Sokolov, membru în conducerea Organizației Mondiale Sioniste și mai târziu președintele acesteia, a vizitat Ardealul în 1925. Primirea sa la Oradea,

¹⁷ Bein 1938: 74–75.

¹⁸ În 1926 comunitățile de cult din Lugoj, Reșița, Timișoara-Fabric, Oradea și Brașov au fost contribuitoare la fondurile KKL și KH. Comunitatea din Timișoara a aprobat suma anuală de 10 000 lei pentru KKL și 5 000 lei pentru KH. *Új Kelet* 9 martie 1926, 28 iunie 1926 și 9 iulie 1926.

¹⁹ Între cele două războaie mondiale, în Ardeal existau două tipuri de organizații de femei: 1. cele tradiționale înființate încă înainte de Primul Război Mondial și cu activitate în cadrul comunității evreiești, adică Asociațiile Femeilor Evreice sau cu altă denumire Izraelite. După Primul Război Mondial, o parte din acestea a fost influențată de mișcarea națională evreiască și în mod indirect a ajutat munca acesteia. 2. Organizația de femei WIZO (Women's International Zionist Organization), funcționa pe fond sionist și era sub controlul Uniunii Naționale a Evreilor din Transilvania. WIZO în 1927 a înființat organizația ardeleană cu sediul la Cluj. În 1939 avea 55 grupuri în diferite localități. *Az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség XVI. konferenciája* 1939: 126.

²⁰ Barissia era organizația mondială a tinerilor sioniști, iar Aviva a tinerelor sioniste în cadrul UNET. În 1926 Barissia avea 41 de grupuri locale în Ardeal, iar Aviva 62. *Az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség VII. konferenciája. Az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség, Palesztina Hivatal, Keren Hajjeszód, Keren Kajemet Lőjiszráél jelentése 5686. évi működéséről* [Conferința a VII-a a Uniunii Naționale Evreiești din Transilvania, Raportul Uniunii Naționale Evreiești din Transilvania, Oficiul Palestina, Keren Hayesod, Keren Kayemeth LeIsrael despre activitatea din anul 5686], Kadima Nyomdai Müintézet, Kolozsvár, 1926, 14–15.

Timișoara, Cluj și Arad a avut loc în cadrul unor adunări sioniste²¹. Presa evreiască avea sarcina de a atrage atenția publicului asupra acestui subiect: ziarul *Új Kelet* din Cluj avea o rubrică specială pentru știri și anunțuri legate de astfel de evenimente, publica apelurile fondurilor Palestina. Și excursiile colective organizate de ziar în Palestina aveau un scop de popularizare. Editura „Kadima” SA, sub egida căreia apărea ziarul, a recunoscut posibilitățile oferite de aceste excursii și a înființat o secție nouă cu denumirea *Új Kelet Utazási Osztály* (Agenția de Voiaj a „Új Kelet”). Colaboratorii acestei secții erau chiar membrii editurii. Această secție a luat un asemenea avânt, încât în 1935 a preluat reprezentanța regională (Ardeal, Ungaria, Iugoslavia, Cehoslovacia) a companiei de navigație Palestine Maritime Lloyd din Palestina, ocupându-se de transportul maritim între Constanța și Haifa²².

Încasarea anuală a fondurilor Palestina depindea în mare măsură atât de propagarea ideii naționale, cât și de succesul muncii de propagandă și de situația economică. Este clar că acolo unde sionismul a prins rădăcini, oamenii erau mai darnici, donațiile erau mai mari. Pe baza încasărilor pot fi deduse și anumite concluzii privind imaginea de sine și situația economică a comunităților evreiești. În 1925 la Miercurea Ciuc unde trăiau 188 de locuitori evrei, contribuția de persoană la fondul KKL se ridica la 77 de lei, în timp ce la Cluj, unde populația evreiască număra 10 633 de suflete, această contribuție era 19 lei²³.

Potrivit listei statistice, elaborată de KKL în 1925, locurile fruntașe erau ocupate de comunități evreiești mai mici, multe din Secuime (Miercurea Ciuc, Odorheiu Secuiesc, Corund, Tulgheși, Gheorgheni etc.), câtă vreme așezările mari ca Oradea, Cluj, Sighetul Marmației și Satu Mare se aflau pe la ultimele locuri ale listei²⁴. Explicația acestei stări de fapt din așezările secuiești nu constă în forța economică a acestor comunități, ci în gradul de asimilare a evreilor. Este de presupus că societatea secuiască, oarecum periferică economic și cultural (privind cultura maghiară,) nu a reușit să asimileze atât de repede evreii, ca cea din Oradea și Cluj²⁵. Ca urmare ideea sionistă, consolidată după schimbarea de imperiu, a găsit

²¹ *Új Kelet* 16 ianuarie 1925, 24 ianuarie 1925, și 28 ianuarie 1925.

²² *Új Kelet* 26 februarie 1935.

²³ Statistica folosește datele recensământului din 1920 când a fost întrebată doar naționalitatea nu și religia. Conform recensământului din 1930, în Miercurea Ciuc au trăit 268, în Cluj 13 504 izraeliți, după naționalitate 253, respectiv 13 062 evrei. *Erecz Jiszráél* 1925: 101–103. Vezi și *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*. Vol. 2, București, 1938, XLII–XLIII.

²⁴ Pe baza contribuției individuale Clujul (10 683 locuitori evrei) se afla pe locul 93, Oradea (17 880) pe locul 117, Sighetul Marmației (11 026) pe locul 111 și Satu Mare (8959) pe locul 124 pe lista KKL a localităților ardelen. *Erecz Jiszráél* 1925: 103.

²⁵ Opțiunea identitară a evreilor din Secuime prin alăturarea la mișcarea națională constituie subiectul unei alte lucrări separate. Gidó Attila, Székelyudvarhely zsidó közösségének identitásválasztása az impériumváltást követően [Identitatea evreilor din Odorheiu Secuiesc după Primul Război Mondial]. In *Areopolis. Történelmi és társadalomtudományi tanulmányok IV*. Hargita Megyei Kulturális Központ, Csíkszereda–Székelyudvarhely, 2004, 166–180.

aici un mediu primitiv mult mai fertil și șanse mai mari de realizare. Fapt semnalat nu numai de lista de statistică amintită, dar și de numărul șekelilor plătiți. Șekelii plătiți pentru Uniunea Națională Evreiască din Transilvania, ca „instrument al recensământului” evreilor sioniști, nu depindeau de potențialul economic, în timp ce donațiile pentru KKL și KH însemnau sacrificii materiale continue pentru evreime, șekelul trebuia răscumpărat anual, la preț unitar²⁶. Ceea ce însemna că numărul șekelilor era proporțional cu numărul adeptilor mișcării sioniste și nu cu potențialul lor economic. Pe baza răscumpărilor de șekeli a fost stabilit numărul delegaților diferitelor așezări la conferințele sioniste ardeleno ținute anual. În 1925 Odorheiul Secuiesc și împrejurimile participau cu 6, Gheorgheni cu 3, Miercurea Ciuc cu 2, Cluj cu 26, Oradea cu 15, Sighetul Marmației cu 8 delegați²⁷. Conform regulamentului de alegere al Conferinței din acel an, 50 de plătitori de șekel aveau drept la un delegat, acele așezări unde numărul plătitorilor era mai mic de 50, se alipeau la cea mai apropiată localitate unde numărul șekelilor depășea 50²⁸. Pe baza acestui regulament, cei 6 delegați de la Odorhei însemna 300 plătitori de șekel/sionist, cei 2 de la Miercurea Ciuc reprezenta 100, cei 26 de la Cluj 1300, cei 15 de la Oradea, 750. Transformând aceste numere în procente, se poate observa că plătiseră șekel doar 15% din evreii clujeni iar din cei orădeni nici atâtia (mai puțin de 8%). Între cele două războaie mondiale, doar 10% din populația evreiască a Ardealului era plătitoare de șekel. Comparând plățile de șekel cu rezultatele recensământului din Ardeal, din anul 1930, (date privind naționalitatea evreiască și limba maternă idiș), cu voturile pentru Partidul Evreiesc (1931, 1932, 1933 și 1937), se poate deduce că aproximativ jumătatea evreilor ardeleni se poziționa pe bază etnică. Dar asta nu însemna că ei s-ar fi transformat efectiv în sioniști. Acest fapt este semnalat și de numărul redus de plăți de șekel. Deci nu putem considera că orice evreu cu sentimente naționale ar fi fost și sionist²⁹.

Fondurile Palestina aveau rezultate și mai slabe în Maramureș. Evreii din Maramureș, în marea lor majoritate ortodocși sau hasizi, precum și conducătorii lor religioși, cu mare influență asupra comunității, nu erau adepți necondiționați ai sionismului. Pentru evreii de aici, mai puțin asimilați cu maghiarii, Palestina însemna mai mult pământul străbun al rugăciunilor, decât pământul concret al imigrării. În urma muncii susținute a Uniunii Naționale Evreiești din Transilvania, începând cu 1920, din ce în ce mai mulți evrei maramureșeni se îndreptau către mișcarea sionistă. În această orientare a avut un rol și

²⁶ În 1925 un șekel corespundea la 30 de lei. *Új Kelet* 1 aprilie 1925.

²⁷ *Új Kelet* 14 octombrie 1925.

²⁸ *Új Kelet* 9 octombrie 1925.

²⁹ Mai pe larg: Gidó Attila, *Două decenii. Evreii din Cluj în perioada interbelică*. Editura ISPMN, Cluj-Napoca, 2014, 239–240.

creșterea antisemitismului, pe fondul problemelor economice ale locuitorilor români. Atât creștinii, cât și evreii erau afectați de lipsa locurilor de muncă și greutatea vieții de zi cu zi. În urma crizei din prelucrarea lemnului, precum și a câștigului minimal din agricultură, s-a instalat o stare generală de nemulțumire, care i-a împins pe români împotriva evreilor, iar pe evrei către mișcarea națională, oferind o cale de ieșire din această situație³⁰. Încă de la început Uniunea Națională Evreiască din Transilvania se străduia să trimită în Palestina cât mai multe familii evreiești din Maramureș. Comparativ cu alți evrei ardeleni, care necesitau recalificare, maramureșenii puteau fi ușor și repede pregătiți pentru aliya, constituind o forță de muncă excelentă în coloniile agricole din Palestina. Deși condițiile se arătasera promițătoare, primele acțiuni de imigrare nu au fost încununete de succes. Cazul evreilor maramureșeni a fost pus în discuție și la conferința mondială sionistă de la Viena, din 1925, iar organizația mondială Keren Hayesod a trimis de mai multe ori observatorii săi în zonă³¹. În primăvara anului 1926 Oficiul Palestina din Ardeal a primit înștiințarea că Keren Kayemeth LeIsrael dă în folosință 6000 dunam (6 km²) de teren pentru aproape 100 de familii evreiești maramureșene³². Din cauza complicațiilor legate de repartizarea pământurilor, precum și a întârzierii permiselor de imigrare, mișcarea privind colonizarea Palestinei s-a diminuat treptat. În schimb au fost încununete de succes tendințele de imigrare în Argentina. La sfârșitul anului 1929 au emigrat aproximativ 90 de evrei maramureșeni agricultori, iar peste un an, încă 160, ajutați de Jewish Colonisation Association³³.

Coloniștii ardeleni în Palestina

Între cele două războaie mondiale, în afara acțiunii de imigrare a evreilor maramureșeni, au fost și alte inițiative de colonizare. În 1920/1921, moșierul ardelean Hermann Paneth, cu ocazia călătoriei sale la Ierusalim, s-a înțeles cu conducătorii comunității evreiești din Palestina (yishuv) în vederea arendării unei suprafețe mai mari de teren în Valea Yezreel (Emek Israel), între Afula și Tel Adeshim. Ca atare, în 1922, Cooperativa Geulath Achuza, însărcinată cu înființarea coloniei Transylvania, a concesionat pe veci de la Keren Kayemeth Le Israel, 5000 dunam (5 km²) de teren adecvat în vederea așezării³⁴. Dar colonia a avut

³⁰ La instigarea Gărzii de Fier, țărani români din jurul comunei Borșa, în iulie 1930, au dat foc comunei locuite în majoritate de evrei. Aproximativ 2500 de evrei au rămas fără acoperiș deasupra capului. *Új Kelet* 5 iulie 1930.

³¹ *Új Kelet* 3 februarie 1926.

³² *Central Zionist Archives*, Ierusalim, (în continuare: CZA), fond Z4 (The Central Zionist Office in London), dos. 42310, f. 99. și fond KKL5 (The Central Bureau of the Jewish National Fund), dos. 1771, f. 24, *Új Kelet* 1 mai 1926.

³³ *Új Kelet* 29 octombrie 1930.

³⁴ *Új Kelet* 7 iulie 1922.

probleme uriașe chiar de la început. Pământul s-a dovedit necultivabil, aprovizionarea cu apă întâmpina multe greutăți. Primii coloniști (24 familii cu 59 animale) au sosit în primăvara anului 1922, însă până în septembrie majoritatea animalelor lor a pierit, iar oamenii s-au mutat în orașele apropiate³⁵.

Eșecul Transylvania l-a îndemnat pe avocatul clujean Chaim Weissburg să demareze noi acțiuni de colonizare. În urma acestora s-au înființat așezările Kfar Gideon și apoi Zur Shalom. Însă în ambele cazuri rezultatele au rămas sub așteptări.

În urma contractului încheiat cu Keren Kayemeth LeYsrael în 1923, ardelenii au primit 4000 dunam (4 km²) de pământ³⁶. Terenul a fost trasat aproximativ pe locul Transylvaniei. În 1925 noua colonie ardeleană, care în primii ani se numise Rub-el-Nasra, și-a reluat numele de Kfar Gideon³⁷. KKL a cheltuit 21 500 lire sterline cu pregătirea coloniei evreilor ardeleni. Această sumă includea prețul pământului și cheltuielile pentru asigurarea alimentării cu apă. Luând în considerare și cheltuielile ulterioare, KKL se pregătea pentru o sumă finală de investiții de 43 000 lire sterline³⁸.

Coloniștii s-au stabilit în Rub-el-Nasra sau Kfar Gideon începând cu 1923, dar familiile evreiești ortodoxe din Transilvania, sosite de a lungul anilor, nu s-au putut acomoda la condițiile de viață din Palestina³⁹. Numărul maxim de familii, adică 40, a fost atins în 1926⁴⁰. În decursul câtorva ani, o parte din membrii moșavului s-a reîntors în Ardeal sau s-a mutat în Ierusalim și Haifa. Astfel, în 1933 doar patru familii mai locuiau la Kfar Gideon⁴¹. În 1947 moșavul avea doar 90 de locuitori care se ocupau cu cultivarea cerealelor și producerea lactatelor⁴².

După eșecul Kfar Gideon, Chaim Weissburg a încercat întemeierea unui oraș în golful Haifa. Începuturile acestei încercări datează din 1924. În 1925 s-a înființat Societatea Cooperatistă Zur Shalom cu sarcina de a administra colectarea banilor din Ardeal, necesari înființării orașului și cumpărării terenurilor în Palestina. În Ardeal sediul societății era la Arad, iar în

³⁵ Zvi Hartman, *Zionism in Transylvania between the World Wars: From Ideology to Practice*, In *Studia Judaica* 1996, 209.

³⁶ CZA, fond KKL5, dos. 1770, f. 112.

³⁷ *Új Kelet* 3 septembrie 1925.

³⁸ CZA, fond KKL5, dos. 1771, f. 24.

³⁹ Pe parcursul anilor lista și numărul capilor de familie, doritori de a se stabili în Kfar Gideon, s-a modificat de mai multe ori. Este cunoscută o listă, cam din iulie 1924, pe care figurau doar 24 capi de familie (din care 14 clujeni) și 84 membri de familie, adică în total 111 persoane. Mulți dintre ei aveau să aștepte ani de zile, până în 1926, când au făcut alya 40 de familii. CZA, fond S25 (Political Department), dos. 709/7, f. 15–17 și fond KKL5, dos. 1771, f. 10–15.

⁴⁰ *Reports of the Experts Submitted to the Joint Palestine Survey Commission*. Daniels Printing Co., Boston, Massachusetts, 1928, 72.

⁴¹ *Új Kelet* 18 martie 1933.

⁴² *Jewish Villages in Israel*. Jewish National Fund, Keren Kayemeth LeIsrael, Jerusalem, 1949, 83.

Palestina la Haifa⁴³. Prin anii 1930 sediul de la Arad a fost mutat la Cluj. Acțiunile de cumpărare de teren ale societății au fost sistate din cauza crizei economice palestinienne, din 1926, iar apoi a crizei economice mondiale. În acel an a dat faliment compania din Haifa, Haifa Bay Company, căreia Societatea Cooperatistă Zur Shalom îi plătise deja mare parte a banilor pentru terenurile de pământ alese. Ca urmare banii s-au dus și nici terenurile nu au ajuns în proprietatea ardelenilor. Din cauza celor întâmplute, mișcarea sionistă ardeleană a suferit nu numai daune materiale importante, dar și morale, ceea ce s-a soldat cu scăderea drastică a șekelilor plătiți⁴⁴. Cazul Zur Shalom s-a târăganat mulți ani, până când, în sfârșit, în 1949 au început construcțiile. Astăzi, terenul respectiv face parte din orașul Kiryat Bialik⁴⁵. Odată cu revigorarea țării a început să-și revină și munca Palestina, care pe la sfârșitul anilor 1920 pierduse mult din elan. Începând cu mijlocul anilor 1930, aproape fiecare organizație sionistă de tineret și-a înființat propria colonie de instruire agricolă, așa-numitele *hachsharah*. În creșterea numărului acestor colonii au jucat un rol și colonizările eșuate ale anilor 1920. Conducătorii sioniști ardeleni și-au dat seama că înființarea coloniilor ardelenesti de sine stătătoare în Palestina nu era un scop real, fiind de preferat ca persoanele care optau pentru alya să fie sprijinite să ajungă într-un kibuz sau moșav deja existent, consolidat. În 1934 două organizații de cercetași ardeleni au reușit să ajute mai mulți coloniști să ajungă în Palestina. Haluții Hașomer Hațair și Hanoar Haționi, pregătiți în prealabil în coloniile din România, au lucrat câțiva ani după imigrare în kibuzuri palestinienne. În 1939 membrii Hașomer Hațair au înființat kibuzurile Kfar Dalia și Dan⁴⁶. În 1947, kibuzul Kfar Dalia – bazat pe agricultură – avea deja 600, iar kibuzul Dan, 340 de locuitori. În 1939 membrii Hanoar Haționi din România și din Ardeal au înființat un kibuz cu numele Kfar Glickson. În 1947 în acest kibuz trăiau 250 de persoane⁴⁷.

Imigrarea coloniștilor în Palestina era organizată de Oficiul Palestina. Înființarea Oficiului Palestina din Ardeal a fost hotărâtă la cea de a XII-a conferință mondială sionistă de la Karlsbad, în 1921, dar punerea în practică s-a realizat abia în 1924⁴⁸. În acești trei ani atribuțiile Oficiului Palestina au fost preluate de Comisia Palestina, înființată în cadrul Uniunii Naționale Evreiești din Transilvania. În final, la 13 iunie 1924, Uniunea Națională

⁴³ *Új Kelet* 16 iunie 1925.

⁴⁴ Josif Schönfeld (edit.), *Istoria evreimii arădene*. Editura Minimum, Tel Aviv, 1996, 70.

⁴⁵ Documentația (în mare parte în limba maghiară, engleză și ebraică) faptelor legate de Zur Shalom în perioada 1924–1974 se găsește în: *The Personal Archive of Chaim Weissburg*, dosarele 46–51.

⁴⁶ Kfar Dalia a fost înființat de ardeleni împreună cu imigranții din Germania și România. *Ibidem* 29–30.

⁴⁷ *Ibidem* 29–30 și 84, Hartman 1996: 210.

⁴⁸ Date cele mai timpurii despre Oficiul Palestina din Ardeal sunt din 1919, când Uniunea Națională Evreiască din Transilvania, fără a cere avizul centrului de la Londra, a înființat din inițiativă proprie organizație care se ocupa cu ducerea coloniștilor în Palestina. Gidó 2009: 58.

Evreiască a cerut într-un memorandum adresat către Joshua Gordon, șeful departamentului de imigrări (Alyah Bureau) al Oficiului Palestina din Tel Aviv, posibilitatea de a înființa un Oficiu Palestina de sine stătător în Ardeal⁴⁹. Încă în același an, în iunie 1924, Marea Comisie Executivă a Uniunii Naționale Evreiești din Transilvania a decis înființarea Oficiului Palestina cu sediul la Cluj⁵⁰. Printre atribuțiile instituției se număra pregătirea halușilor, care doreau să facă aliya, pentru condițiile palestinieni, sprijinirea restructurării societății evreiești, prin înființarea oficiului de muncă și a birourilor de cariere, alimentarea presei cu materiale despre Palestina, precum și rezolvarea problemelor oficiale ale celor care doreau imigrarea, aliya⁵¹. Numărul permiselor de imigrare, al așa ziselor „certIFICATE”, eliberate de centrul de la Londra depindea în mare măsură de sumele adunate pentru Keren Kayemeth LeIsrael și Keren Hayesod.

Materialele studiate de până acum nu ne permit să alcătuim un tabel defalcat pe ani, privind rezultatele instituțiilor de colonizare ardelenesti între cele două războaie mondiale, ca urmare și în cazul KKL și KH, precum și în cel al Oficiului Palestina avem date incomplete. În 1924/1925 au plecat din Ardeal în Palestina 382 de persoane, din care 167 cu *certificat*⁵². Ceilalți aveau viză de turist sau alt tip de viză, dar nu avem deloc certitudinea că s-au întors. Permisele eliberate nu acopereau cererea, ca atare cei care nu obțineau *certificat*, încercau să plece în Palestina cu alte tipuri de viză. Numărul celor care au făcut aliya în 1925/26 se cunoaște exact: 247 de evrei ardeleni, din care 169 cu permis⁵³. În comparație, în 1925 de pe teritoriul României Mari au făcut aliya 1764 de persoane, iar peste un an numărul imigranților în Palestina a fost de 728. În ceea ce privește întreaga perioadă dintre cele două războaie mondiale, putem doar estima: din cele 17 000 de persoane care au făcut aliya aproximativ 4 000–5 000 erau ardeleni⁵⁴. Putem să presupunem că cererea de imigrare era mai mare, dar din cauza restricțiilor impuse de englezi, mulți nu au reușit să emigreze. Cererea tot mai mare se vede și din faptul că în 1924 zilnic treceau în medie 30–50 de

⁴⁹ CZA, fond A106 (Personal Archives of Joshua Gordon), dos. 12, f. 1–3.

⁵⁰ Oficiul Palestina din București nu a agreat înființarea unui Oficiu Palestina de sine stătător în Ardeal, întrucât între cele două războaie mondiale aspirația la independență a ardelenilor era o sursă continuă de conflicte. *Jelentés az Erdélyrészi Központi Palesztina Hivatal 5685 (1925) évi működéséről* [Raport privind funcționarea Oficiului Palestina din Ardeal în anul 5685 (1925)], Kiadja az Erdélyrészi Palesztina Hivatal, Cluj, 1925, 6, Hartman 1996: 207–208.

⁵¹ *Új Kelet* 9 decembrie 1921.

⁵² Din cele 167 persoane care au ales aliya, 34 erau clujeni, 29 din Sighetul Marmației, 17 orădeni, 16 din Târgu Mureș, 10 din Vișeu de Sus, 7 din Dej și 3 sătmăreni. *Jelentés az Erdélyrészi Központi Palesztina Hivatal 5685 (1925) évi működéséről* 1925: 7.

⁵³ Din cele 169 persoane cu permis de imigrare 56 erau din Maramureș, 17 din Oradea, 11 din Cluj, 6 din Arad, 4 din Târgu Mureș și 3 din Satu Mare. *Az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség VII. konferenciája* 1926: 41.

⁵⁴ Între 1920–1940 peste 17 000 de evrei din România au imigrat în Palestina. Bineș 1998: 211.

persoane, pe la Oficiul Palestina din Ardeal, pentru a se interesa despre posibilitățile de imigrare⁵⁵.

La repartizarea permiselor de imigrare, cei care practicau muncă fizică erau în avantaj. Mișcarea sionistă, portavoce a stratificării nesănătoase a societății evreiești, înființa instituții în slujba restratificării acestei societăți. Astfel de instituții au fost căminele de ucenici, care funcționau sub egida Asociației de Îngrijire a Orfanilor Evrei. Pregătirea în domeniul agricol era asigurată de așa-zisele ferme de haluți⁵⁶. Între cele două războaie mondiale mai multe organizații evreiești de tineret patronau astfel de ferme. Una dintre primele ferme de haluți din Cluj a fost înființată în 1922 de către asociația culturală evreiască de femei *Jehudit*. Cei zece tineri care trăiau în această fermă, erau pregătiți în horticultură, apicultură și meșteșuguri artizanale⁵⁷. Pe parcursul anilor s-au înființat astfel de ferme colonii la Oradea, Apahida, Satu Mare, Dej. În anii 1930, în Ardeal, funcționau 10–15 colonii agrare unde lucrau 10–30 de persoane, producând cele necesare pentru traiul zilnic cu ajutorul organizației sioniste. Din cauza lipsei unei susțineri sigure și constante, aceste colonii sufereau permanent de lipsă de bani. Uniunea Națională Evreiască din Transilvania a încercat să rezolve această deficiență abia la sfârșitul anilor 1930, organizând acțiuni sistematice și regulate de colectare. În urma acestor acțiuni, în 1938, s-a reușit strângerea sumei de 290 000, iar în 1939 a sumei de 368 000 lei, care acopereau doar o parte infimă din banii necesari funcționării acestor colonii⁵⁸. În martie 1940, după vizitarea unei colonii de haluți din Cluj, ziaristul Marcell Pogány a relatat despre niște tineri prost îmbrăcați, care duceau lipsă de alimente: „În ceea ce privește problema recalificării și restratificării, în primul rând trebuie rezolvat viitorul incert al tinerilor evrei, ceea ce se poate face doar prin participare și sacrificiu social de anvergură”⁵⁹. În 1940 existau șase organizații sioniste de tineret care aveau colonii de haluți în funcțiune: Habonim (două colonii agrare la Hațeg și Arad, o colonie industrială la Cluj), Hanoar Haționi (o colonie agrară la Oradea), Mizrachi (o colonie agrară la Oradea), Hașomer Hațair (o colonie industrială), Bnei Avoda (o colonie industrială) și Dror (o colonie

⁵⁵ CZA, fond A106, dos. 12, f. 1–3.

⁵⁶ Hillel Danzing, conducător sionist de stânga, considera haluții (tinerii care se pregăteau de aliya) întemeiatorii noii societăți evreiești: „N-o făceau pentru că așa au fost educați. Dimpotrivă: băiatul micului burghez evreu, din care tatăl său voia să facă comerciant, avocat, rabin sau învățător, dorește să obțină prin muncă mai mult decât pâinea de fiecare zi: îndeplinirea visurilor, o viață împlinită. Idealul său: libertatea totală a omului, independența intelectuală și materială, ca membru al societății și al poporului său. [...] Credința: religia muncii. Esența vieții lui: cultul muncii. [...] Primul gând cu care haluțul vine în Palestina și în care vede chezașia viitorului și a mântuirii: Pământul și Munca”. Marton Ernő – Danzig Hillél – Gärtner Móse, *Mit nyújthat Palesztina a gálut zsidóságának* [Ce poate oferi Palestina evreilor din galut], Fraternitas RT. Kiadása, Kolozsvár, 1942, 27–28.

⁵⁷ *Új Kelet* 5 mai 1922.

⁵⁸ *Új Kelet* 8 martie 1940.

⁵⁹ *Új Kelet* 13 martie 1940.

industrială la Cluj)⁶⁰. De multe ori, din cauza capacității reduse a coloniilor, haluții ardeleni erau instruiți în alte zone ale României. Membrii Dror nu erau instruiți doar la Cluj, ci și la Securenii, Țigănești, Chișinău, Vatra Dornei, Gura Humorului și Călărași⁶¹.

Concluzii

Pe baza cercetărilor de până acum se conturează două concluzii importante: 1. Evreimea ardeleană nu se împărțea doar în grupuri cu identitate maghiară și sioniste. Populația era mult mai stratificată și chiar în interiorul grupurilor existau diferențe. Această lucrare propune diferențierea între evreimea sionistă și cea așezată pe bază națională. Mișcarea sionistă internațională și-a anunțat clar obiectivele și anume trezirea conștiinței naționale și înființarea unui cămin național propriu. Realizarea acestora nu era deloc simplă în cazul unei comunități atât de asimilată și cu cultura proprie în mare parte pierdută, cum era evreimea din Ardeal și Ungaria. După părerea mea, în perioada interbelică sionismul din Ardeal a obținut doar semi-succese, dar ele au fost suficiente pentru a opri definitiv procesul de asimilare. S-a reușit trezirea unei oarecare conștiințe naționale în majoritatea evreilor, dar puțini dintre ei au devenit sioniști în sensul adevărat al cuvântului, adică evrei în a căror imagine de viitor Palestina figura ca un cămin național. Cei mai mulți evrei nutreau sentimente naționale, dar nu erau sioniști. Nu ar fi renunțat la un viitor în diaspora. S-au autodefinit ca națiune, etnie independentă, dar s-au raportat pasiv la munca Palestina. Ernest Marton, personalitate determinantă a mișcării naționale evreiești ardeleni, a definit acest lucru în 1942 în felul următor: „Evreimea galutului nu a considerat până acum Palestina ca o necesitate vie și reală, adică ceva ce poate influența și viața lor, într-un anumit moment putând-o transforma în mod vital. Cei mai mulți sioniști vedeau în mișcarea pentru edificarea unei țări în Palestina un ideal îndepărtat pentru care a lucra este o îndatorire evreiască, dar care are prea puțin de a face cu viața noastră individuală, cu evaluarea sorții noastre [...]. Problemele colectivității populare – ca și problema Palestina – au ajuns în debaraua obiectelor de care ne-am plictisit

⁶⁰ Și alte organizații de tineret au avut colonii pe parcursul anilor. Lista din 1940 redă situația din perioada vizată. De exemplu, din cele prezentate în *Új Kelet* nu apare colonia horticolă de lângă cetatea din Arad care funcționa prin anii 1930 sub egida Gordonii, sau atelierul industrial a Hanoar Haționi, tot din Arad. Schönfeld 1996: 75, *Vezi și Új Kelet* 13 martie 1940.

⁶¹ Despre coloniile care funcționau sub egida organizațiilor sioniste de tineret din Regat, Basarabia și Bucovina, *vezi*: Carol Iancu, *Evreii din România, 1919–1938. De la emancipare la marginalizare*. Editura Hasefer, București, 2000, 228–233, Avraham Nagari, *Desired Goal. Zionist Youth Movements in Romania as a Foundation for Jewish National Revival (1918–1941)* (în ebraică). Yad Yaari, Givat Haviva, 2007, *Vezi și Gidó* 2009: 66.

(la asimilați), sau s-au ridicat la înălțimea de nepătruns a idealurilor îndepărtate (sioniștii mai vechi)»⁶².

Încă din anii 1920 organizațiile ardelene, implicate direct sau indirect în colonizare, au fost preocupate de problema raportării la munca Palestina, pasivitatea societății evreiești fiind o temă recurentă a delegaților tineri la conferințe sioniste .

Palestina indicată de sionism a fost prezentă în gândurile majorității evreimii ardelene ca o patrie spirituală și nu ca un cămin real. Să nu căutăm rezultatele mișcării sioniste ardelene în eforturi concentrate asupra Palestinei și nici în numărul celor care au făcut aliya, ci în edificarea societății evreiești, în înființarea instituțiilor proprii și reprezentarea intereselor evreilor la nivel politic.

1. Încasările fondului KH între 1921–1925 în lire sterline⁶³:

	1921 – 31 martie 1922	1 aprilie 1922–31 martie 1923	1 aprilie 1923–31 martie 1924	1 aprilie 1924–31 martie 1925	Total
Transilvania istorică, Banat, Maramureș și Crișana	–	179	397	1171	1747
Basarabia	6749	1705	4069	2125	14 648
Bucovina	75	869	1939	2377	5261
Regat	151	7804	14 896	15 925	38 776
România Mare	6975	10 557	21 301	21 598	60 432
Germania	14 724	4383	15 301	30 213	64 621
Franța	502	2304	2248	1204	6258
Polonia	16 723	8763	11 201	26 739	63 426
Cehoslovacia	7262	10 897	11 169	7383	36 711

2. Încasările fondurilor KKL și KH în Transilvania, 1921–1926 (în lei)⁶⁴:

Ani	KKL	KH
5682 (1921/22)	?	121 000
5683 (1922/23)	?	295 656
5684 (1923/24)	1 522 880	762 371
5685 (1924/25)	3 007 818	2 923 924
5686 (1925/26)	3 616 912	2 603 358
Total	8 147 610	6 706 309

3. Încasările fondurilor KKL și KH în unele orașe din Transilvania, 1924–1926 (în lei)⁶⁵:

	KKL	KH
--	-----	----

⁶² Marton – Danzig – Gärtner 1942: 1.

⁶³ *Erecz Jisráél* 1925: 39.

⁶⁴ *Ibidem* 49-71, *Az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség VII. konferenciája* 1926: 51–57.

⁶⁵ *Erecz Jisráél* 1925: 50–89, *Az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség VII. konferenciája* 1926: 52–73.

	5685 (1924/25)	5686 (1925/26)	5685 (1924/25)	5686 (1925/26)
Cluj	206 163	309 076	810 893	518 546
Timișoara	411 453	508 123	643 441	490 861
Târgu Mureș	127 524	185 259	323 154	226 433
Brașov	39 579	102 412	264 094	202 063
Oradea	274 309	521 128	190 693	234 470
Arad	50 996	91 828	124 920	115 870
Lugoj	71 301	100 618	71 841	109 705
Sighetu Marmației	148 311	98 327	70 569	149 855
Satu Mare	60 692	102 156	67 699	195 717
Dej	98 170	73 105	36 441	26 291
Total în Transilvania, Banat, Crișana și Maramures	3 007 818	3 616 912	2 923 924	2 603 358

Studiul se concentrează pe „munca Palestina” a Uniunii Naționale Evreiești din Transilvania, înființată în 1918. Cercetează în ce măsură a reușit Uniunea, care a fost între cele două războaie mondiale forța organizatorică cea mai importantă a evreimii ardelene, să realizeze așa zisul sionism pur, adică ce a însemnat Palestina pentru acea parte a evreimii care a pornit pe drumul deșteptării naționale.

Dacă acest studiu își atinge scopul, ne duce mai aproape de definirea, înțelegerea noțiunii de dublă – sau multiplă – identitate, în ceea ce privește evreimea ardeleană, precum și la nuanțarea imaginii „patrie/cămin” (prin faptul că interpretează căminul național evreiesc Palestina, ca un element nou în gândirea evreiască ardeleană).

This paper focuses on the pro-Palestine activity of the Jewish National Union of Transylvania founded in 1918. It examines what extent has the Union – which was the most important organizational force of the Transylvanian Jewry between the two world wars – to realize the so called pure Zionism. That is, what meant Palestine to the Jews who embarked on the road of national renaissance?

If this study fulfills its purpose, will help as to define and understand the concept of dual – or multiple – identity regarding the Transylvanian Jews, and to tint the image of national home (in that it interprets the Jewish national home Palestine as a new element in the Transylvanian Jewish thought).